

Емельянова Мария Лаврентьевна, Амма улууһун Соморсун нэһилиэгин «Чэчир» уһуйаан иитээччитэ. Улахан бөлөх иитиллээччилэригэр уус – уран айымньыны билсии кэниспизгэ.

Уус – уран айымньы: Кэпсээн «Тобус төгүл тобо» (үһүс тобо). Амма Аччыгыһа.

Сыала уонна соруктара:

Иитэр: уус – уран айымньыга интэриэһи, айымньыга кэпсээнэр мөкү өрүттэри өйдөтөн, үтө сирдээх быһыыга – майгыга уһуйуу, эйэбэс, уйан, элэккэй буоларга, үтүөбэ – кэрэбэ тардыһарга иитии.

Үөрэтэр: кэпсээн ис хоһоонун билиһиннэри, оҕо тизрдии. Кэпсээни саас сааһынан ситимнээн ырытарга, кэпсииргэ, улахан киһи этэрин болҕойон истэргэ, ыйытыкка сөптөөх хоруйу биэрэргэ үөрэтии .

Сайыннарар: оҕо ситимнээх санатын уус – уран айымньы көмөтүнэн сайыннары, оҕо тус бэйэтин санаатын көмөтө суох кэпсиир үөрүйэхтэрин, болҕомтолорун, өйгө хатыыр дьобурдарын сайыннары.

Тылга үлэ: айымньыттан оҕо сөптөөх эрээри ылынарыгар, өйдүүрүгэр арыый уустук тыллары өйдөтүү. (мэндиэмэн; аргыс киһи тэлиэгэтигэр; «Колхозтаах бааһынай»; сизэллэрэн битигирэтэн; биэрэр да араастаах).

Көрдөрүллэр – туттуллар тэриллэр: интерактивнай дуоскаба көрдөрүү(автор портрета, сирэй эрчиллиитигэр туттуллар ойуулар, д/о: «Ойууну сааһылаа»).

Бэлэмнэнии үлэтэ: Оҕолору кэпсээн истэргэ бэлэмнээн хомуйуу, болҕомтолорун тардыы.

Айымньыны билсии:

I. Кириитэ. Сурыйааччы портретын көрүү, истиэхтээх кэпсээн киһи киһиэхэ сыһыанын туһунан өйдөбүллээбин, ис хоһоонун ырытыһар айымньы буоларын быһыытынан тобо? ыйытыыга сөптөөх эппиэти биэрэллэрин өйдөтөн билиһиннэри.

II. Сүрүн чаһа.

1. Кэпсээни аатын, авторун ааттаан туран доргуччу уустаан – ураннаан аабы.

2. Оҕолор кэпсээни ис хоһоонун өйдөөн истэн, тобо? ыйытыыга сөптөөх хоруйу биэриилэр:

- Оҕолоор, тобо Миша массыынананы ылбата?

Ыйытыы көмөтүнэн бүтүн кэпсээни кылгастык ырытыы уонна өйдөмөт тыллары быһаары:

- Кимнээх тустарынан кэпсэнэрий? (Айымньы геройдарын ааттарын ыйытыы)

- Аймахтара ханна олороллоруй? (Куоракка. Мэндиэмэн – тылы быһааран өйдөтүү)

- Кинилэр кими кытта уонна туохха олороннор куоракка киридилэрий? (Аргыс киһи тэлиэгэтигэр олорон – тылы быһааран өйдөтүү.)

- Аймахтара кинилэри хайдах көрүстүлэр? (Үөрэ-көтө).

- Аймахтара киһи хантан кэлбитий уонна оҕотугар түгү аҕалбытый? (Москваттан, араас оонньуурдары).

- Иван Иванович Мишаны туох диэн оонньоон ааттаата? («холкуостаах бааһынай» – тылы өйдөтүү).

- Киэһэ дьиилэригэр баралларыгар Горик ийэтэ Горикка туох диэтэ?

- Горик хайдах быһыланна? (Оонньуурттан көнгөннө).

3. Физ/минутка. «Сирэй эрчиллиитэ».

4. Кэпсээни иккистээн чинэтэн аабы, кэпсээн ис хоһоонун өйдөөн хаалалларын ситиһии.

5. Оџолор истибити кэпсииллэрин кѳбүлээнин. Оџолору истии.

6. Чинэтиигэ д/о: «Ойууну сааһылаа», кэпсээн ис хоѳоонунан уруһуйдаммыт ойуулары утумунан сааһылатыы.

III. Түмүгэ. Түмүк ырытыы:

- бүгүн истибит кэпсээннитин төһө сѳбүлээтигит?

- кэпсээни оџолорго анаан ким сүрүйбүтүй?

- бу кэпсээнинэн сүрүйааччы киһи киһиэхэ хайдах сыһыанын ыйарый уонна бу кэпсээнтэн биһиги туюхха үөрэннибит?

Айымныы ис хоѳоонугар сыһыаннаах өс хоѳоонунан дьарыгы түмүктээнин. «Аџал диэтэххэ – антах хайыһар, «мэ» диэтэххэ – мичик гынар». Оџолор уруһуйдаан бэлэмнээбит кинигэлэрин бэлэх туттарыы.

Туттуллубут литературалар:

1. В.В.Аммосова «Оџо санатын сайыннарыы»Дь-2006

2. М.Н.Саввина «Оџо санатын сайыннарыы» Чөмчүүк саас-2010 №3

3.Тосхол үһүс тахсыыта. Дь-2009

4. П.И.Попова «Сиэр – майгы дойдутугар айан» Бичик – 2005

5. Г.А.Кирова «Аптаах холбуйачаан» Бичик – 1999

